

Riksantikvaren
Postboks 1483 Vika
0116 OSLO

Deres ref.:

Vår ref. (saksnr.):
21/910 - 19

Saksbehandler:
Tove Solbakken

Dato: 20.03.2024

Vedtak om fredning - høring

211/212 OSLO HANDELSGYMNASIUM, PARKVEIEN 65 I OSLO KOMMUNE - FORSLAG TIL FREDNING ETTER KULTURMINNELOVEN

Byantikvaren i Oslo sender med dette forslag om fredning av Oslo Handelsgymnasium, 211/212 Parkveien 65 på offentlig ettersyn jf. saksbehandlingsreglene i kulturminneloven § 22 nr. 2. Varselbrev om oppstart av fredning ble, i samsvar med kulturminneloven § 22 nr.1, meddelt eierne av Oslo Handelsgymnasium, samt andre berørte parter, i brev av 21.04.2021. Varselet ble også kunngjort i Aftenposten og Dagsavisen.

Vi ber om at eventuelle merknader til forslaget sendes Byantikvaren i Oslo 1.8.2024

FORSLAG TIL VEDTAK OM FREDNING

Oslo Handelsgymnasium, Parkveien 65, gnr. 211/bnr. 212, Oslo kommune foreslås fredet med hjemmel i lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner (kulturminneloven) § 15, jf. § 22.

FORMÅLET MED FREDNINGEN

Formålet med fredningen etter kulturminnelovens §15 er:

- Å bevare Oslo Handelsgymnasium som et kulturhistorisk viktig anlegg som dokumenterer skolehistorie, samfunnsutvikling og byutvikling fra midten av 1800-tallet og framover.

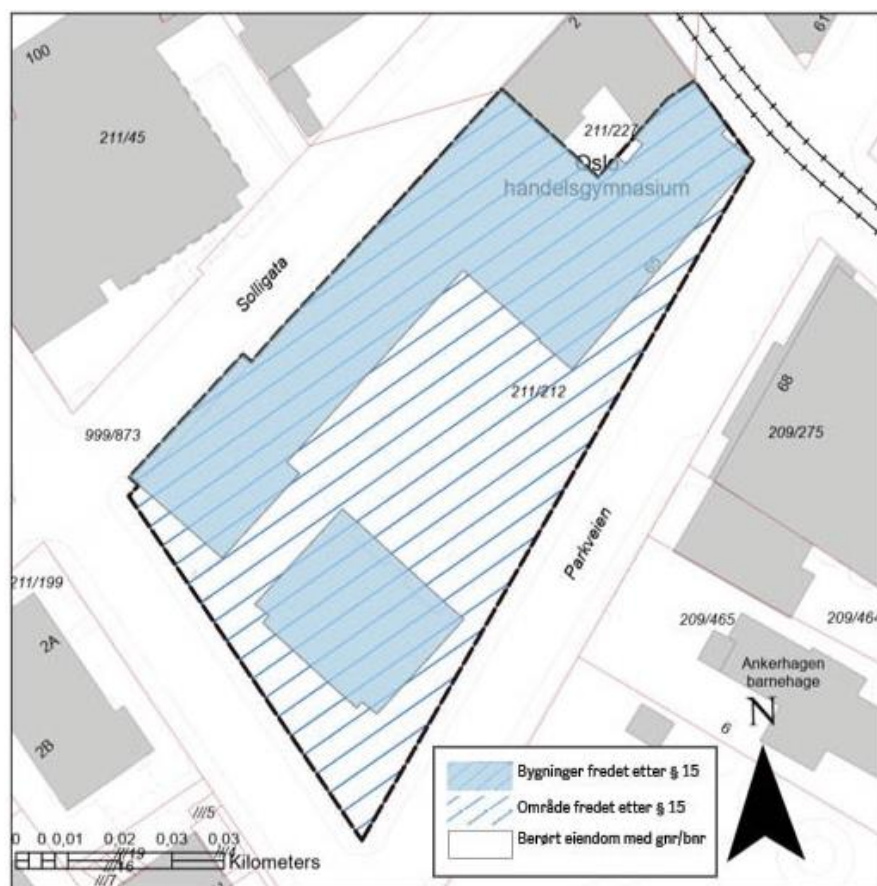
- Å bevare Oslo Handelsgymnasium som et sentralt og godt bevart funksjonalistisk arkitekturmonument av arkitektene Gudolf Blakstad og Herman Munthe-Kaas, med integrert kunst av nasjonal verdi.
- Å bevare Oslo Handelsgymnasiums bunker som et viktig kulturminne som dokumenterer 2. verdenskrigs historie og den tyske okkupasjonsmaktens tilstedeværelse i Norge.

Fredningen skal bidra til å:

- Bevare bygningenes hovedkonstruksjoner og eksteriør med opprinnelige fasadeelementer, detaljering, materialbruk og overflater.
- Bevare utvalgte interiører i hovedbygningen og gymsalbygningen, med rominndeling, fast inventar, bygningsdeler og overflater, samt løst inventar i henhold til liste.
- Bevare skolegårdens opprinnelige struktur med dekke, trær, vegetasjon, utendørselementer og forstøtningsmur mot Parkveien.
- Bevare bunkerens interiør med rominndeling, bygningsdeler og overflater, samt løst inventar i henhold til liste.

OMFANGET AV FREDNINGEN:

Fredningen omfatter bygningene og anlegget som er opplistet og avmerket på kartet nedenfor:

Fredningen etter kulturminnelovens § 15 omfatter følgende bygninger:

Navn på objekt	Kulturminne-ID	Gnr./Bnr.	Bygningsnummer	Omfang (eksteriør, interiør)
Skolebygning	168347-1	211/212	80494661	Eksteriør, konstruksjon og deler av interiør
Gymsal	168347-2	211/212	80711921	Eksteriør, konstruksjon og deler av interiør
Bunker	168347-3	211/212		Konstruksjon og interiør
Skolegård	168347-4	211/212		Utomhusområde

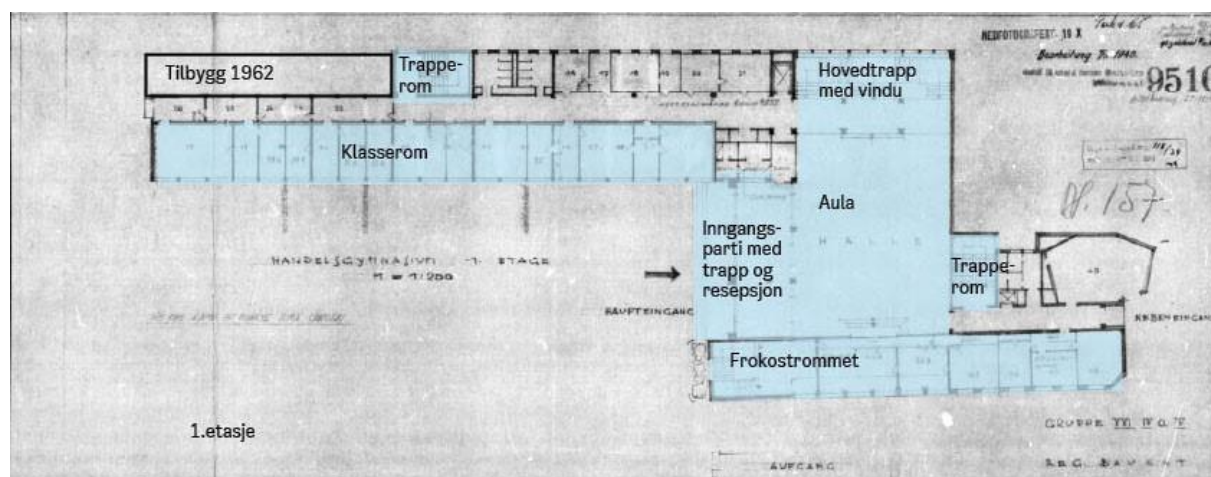
For bygningene:

Fredningen inkluderer

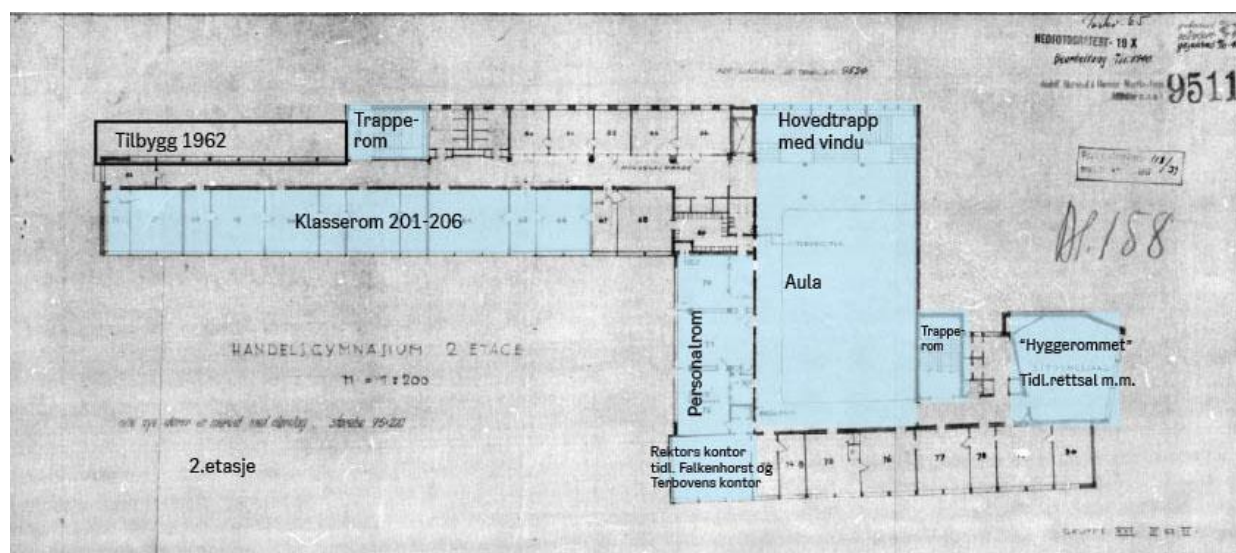
- Hovedbygningens og gymsalbygningens hovedkonstruksjoner og eksteriør med fasadekomposisjon, materialbruk, overflater, overflatebehandling og bygningsdeler som vinduer, dører, gerikter, listverk og detaljer som dekor mv.
- Utvalgte deler av hovedbygningens og gymsalens interiør med planløsning, rominndeling, materialbruk, overflater og overflatebehandling samt bygningsdeler som vinduer, dører, gerikter, listverk, og detaljer som dekor mv. Dører tilknyttet et fredet rom inngår i fredningen.
- Fast inventar som skap, tekniske installasjoner, belysning mv. er fredet som en del av interiøret. Sigurd Wings frise i aulaen regnes som fast inventar.
- Bunkeren: Hovedkonstruksjon med bærevegger og rominndeling, samt materialbruk, overflater og overflatebehandling. Her inngår bygningsdeler som dører, gerikter, listverk og detaljer som dekor mv. Dører tilknyttet et fredet rom inngår i fredningen. Fast inventar i bunkeren som skap, tekniske installasjoner, belysning mv. er fredet som en del av interiøret.

Interiører som inngår i fredningen er opplistet nedenfor og markert med blått på plantegningene:

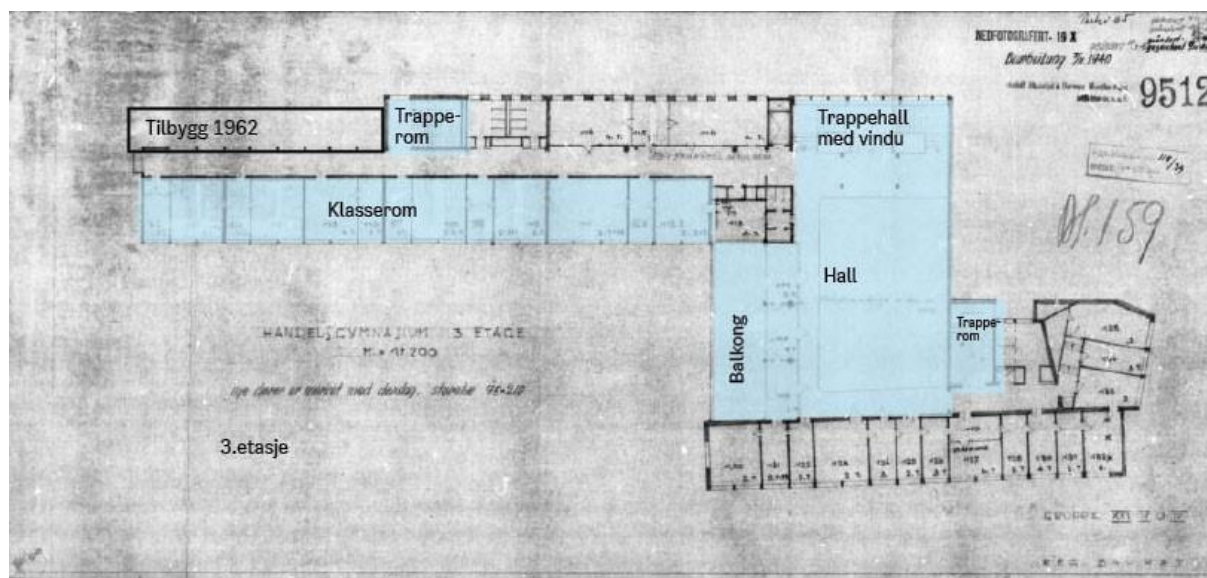
1.etasje: Vestibyle, aula, hovedtrapp i aulaen, klasseromsfløy, trapperom nordvest, trapperom øst, frokostrommet

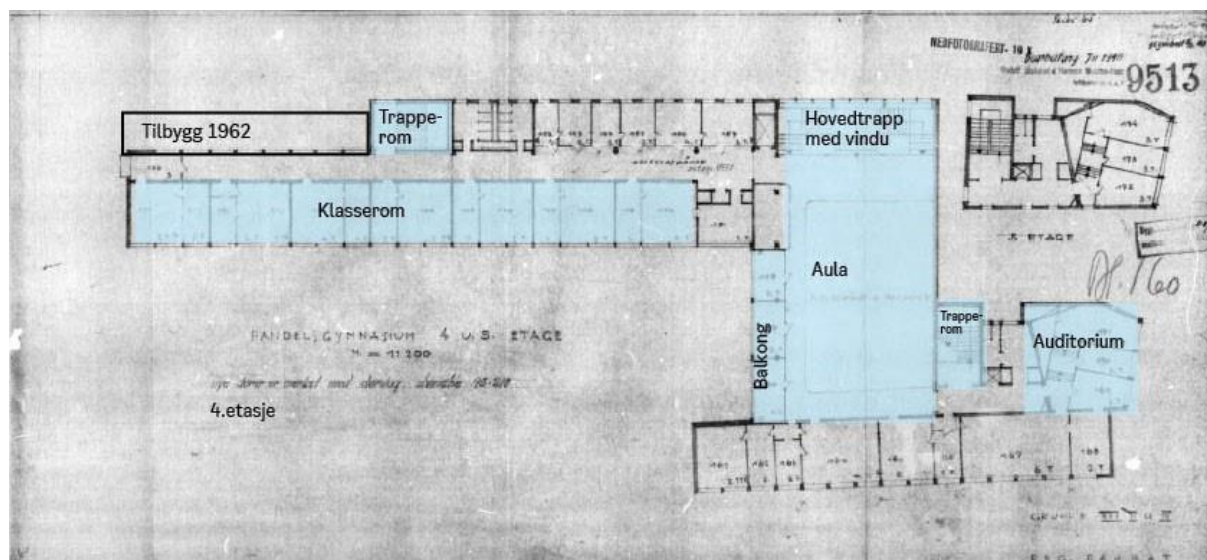
2.etasje: Aula, hovedtrapp i aula, balkong rundt aula, klasserom, trapperom nordvest, trapperom øst, personalrom, rektors kontor, «Hyggerommet»

3.etasje: Aula, hovedtrapp i aula, balkong rundt aula, klasserom, trapperom nordvest, trapperom øst

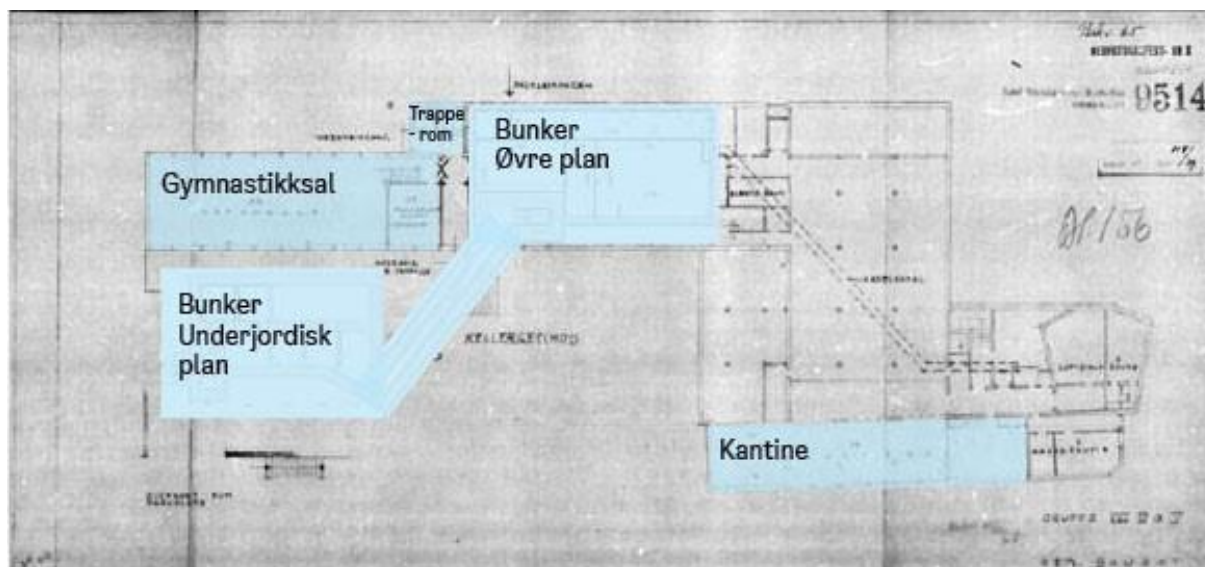

4.etasje: Aula, hovedtrapp aula, balkong rundt aula, klasserom, trapperom nordvest, trapperom øst, auditorium

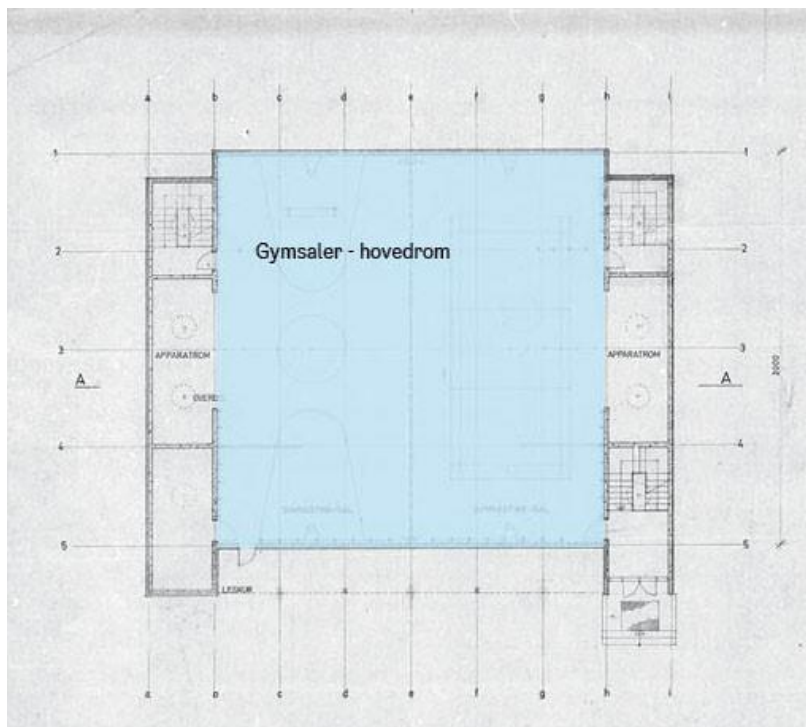
Kjeller:

Gymnastikksal, inngangsparti til gymsal, kantine, bunker øvre og nedre plan

Gymnastikkbygning:

Hovedsal

For skolegården/uteområdet:

Fredningen inkluderer

- Skolegård med gårds plass, dekke, trær, vegetasjon, utomhuselementer, porter, adkomster og forstøtningsmurer.

BESTEMMELSER I KULTURMINNELOVEN SOM GJELDER FOR DE FREDEDE KULTURMINNENE:

Fredningsbestemmelsene gjelder de fredete kulturminnenes eksteriør og interiør og området slik dette er beskrevet i fredningsomfanget. I tillegg til fredningsbestemmelsene under gjelder kulturminnelovens §§ 15 a, 16, 17, 18 og 21. I tillegg gjelder forskrift om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven.

Særskilte bestemmelser etter kulturminnelovens § 15

Kulturminnene skal behandles og forvaltes på en slik måte at de kulturhistoriske bygningshistoriske og arkitektoniske verdiene de representerer blir ivaretatt.

- a. Det er ikke tillatt å rive, flytte, bygge om, endre, forandre materialer eller farger, eller foreta andre endringer som går ut over vanlig vedlikehold.
- b. Det er ikke tillatt å skifte ut bygningselementer/materialer eller forandre overflater som er presisert i omfanget.
- c. Det er ikke tillatt å skade eller fjerne fast inventar som er presisert i omfanget.
- d. Alt vedlikehold og all istandsetting skal skje med materialer og metoder i samsvar med bygningens egenart, opprinnelig konstruksjon og materialbruk, og på en måte som ikke reduserer de arkitektoniske og kulturhistoriske verdiene.
- e. Tilbakeføringer til opprinnelig eller tidligere utseende og/eller konstruksjon kan tillates i særlige tilfeller under forutsetning av at tiltaket kan gjøres på et sikkert, dokumentert grunnlag og etter dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten.

Uteområdet:

- f. Det er ikke tillatt å foreta inngrep ut over ordinær skjøtsel
- g. Det er ikke tillatt å endre terreng, grave ut, sprengte, planere, fylle opp eller foreta andre landskapsinngrep
- h. Det er ikke tillatt å fjerne eller endre strukturerende vegetasjonselementer og konstruksjoner
- i. Det er ikke tillatt å etablere noen form for ny bebyggelse, nye anlegg eller strukturer eller større faste konstruksjoner.
- j. Det er ikke tillatt å fjerne eller endre objekter, konstruksjoner, strukturer og materialer eller elementer, som for eksempel murer, trapper, overflater, porter, gjerder og luftetårnet til bunkeren.

k. Hvis flerårig vegetasjon dør eller må fjernes på grunn av sykdom eller lignende, må denne reetableres eller fornyes med tilsvarende vegetasjon, som ikke endrer opprinnelig struktur og uttrykk

l. I særlige tilfeller kan det gis tillatelse til å tilbakeføre kulturminnene til opprinnelig eller tidligere utseende og utforming, under forutsetning av at tiltaket kan gjøres på et sikkert, dokumentert grunnlag, eller med utgangspunkt i historiske spor, etter dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten.

DISPENSASJON FRA FREDNINGEN:

Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse/dispensasjon til å sette i gang alle typer tiltak som går ut over vanlig vedlikehold, jf. kulturminneloven § 15a. Søknad om tillatelse skal sendes Byantikvaren som avgjør om tiltaket kan iverksettes, ev. på visse vilkår. Oppstår det tvil om hva fredningen omfatter eller hva som anses som vanlig vedlikehold, skal Byantikvaren likeledes kontaktes.

Byantikvaren kan i særlig tilfelle gi dispensasjon, ev. på visse vilkår, fra vedtak om fredning for tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep.

Hvis tiltaket krever tillatelse etter annet lovverk, må søker sørge for dette før tiltaket kan gjennomføres. Dette kan for eksempel være aktuelt for tiltak som er søknadspliktig etter plan- og bygningsloven § 20-1.

Mer informasjon om dispensasjon, vedlikehold og skjøtsel finnes i Riksantikvarens retningslinjer for dispensasjonsbehandling (se Riksantikvarens nettsider).

Tiltak som kan gjennomføres uten dispensasjon fra fredningen

Vanlig vedlikehold/ordinær skjøtsel kan gjennomføres uten dispensasjon fra fredningen.

For byggverk

Med vanlig vedlikehold menes rutinemessig arbeid på byggverk for å opprettholde kulturminnenes tilstand, for eksempel overflatebehandling og reparasjon av bygningselementer i samsvar med opprinnelige eller eksisterende teknikk, utførelse og materialbruk.

For grøntområde/uteområde

Med ordinær skjøtsel menes rutinemessig arbeid som er nødvendig for å opprettholde en ønsket tilstand, hindre forfall som skyldes slitasje og som ivaretar formålet med fredningen. For

eksempelklipping av plen, ugrasluking, gjødsling, vedlikeholdsbeskjæring av busker og trær, tynning av kratt og fjerning av død vegetasjon. Mindre reparasjoner av elementer i grøntanlegg/uteområder som trappeheller, murer og gjerder er å betrakte som vanlig vedlikehold, og skal skje i samsvar med opprinnelig eller eksisterende teknikk, utførelse og materialbruk.

Forvaltning-/skjøtselsplan

Det kan, i samarbeid med Byantikvaren, utarbeides en forvaltning-/skjøtselsplan for de fredete kulturminnene og det fredede området. Forvaltnings-/skjøtselsplanen skal rulleres ved behov.

BEGRUNNELSE FOR VEDTAKET

Oslo Handelsgymnasium representerer både arkitektoniske, kulturhistoriske og krigshistoriske verdier på nasjonalt nivå. Skolen er en utdanningsinstitusjon med lange historie og viktige tradisjoner, og har en særlig posisjon innen sitt fagfelt. Da dørene åpnet for undervisning 19. august 1875, lå det mange tiårs arbeid og planlegging bak. Allerede i 1830 ble det opprettet egne handelsklasser ved Christiania Borgerskole. I årene deretter så man stadig sterkere viktigheten av et eget utdanningsløp der unge menn (og etter hvert kvinner) kunne utdannes innen økonomi, handel og forretningsdrift. Samfunnet var i endring. Industrialiseringen var i gang, et stadig voksende borgerskap tok sin plass, det krevdes ny kunnskap på mange områder, kunnskap som måtte settes i system. Mange av byens innflytelsesrike menn jobbet iherdig for opprettelsen av skolen.

Oslo Handelsgymnasiums nye skolebygning ble byggemeldt i 1939, etter at den gamle skolebygningen i Munchs gate 4 fra 1885 var blitt for liten. Den ble reist på tomten til den gamle Bervens løkke, sentralt innpasset i et bykvarter mellom Parkveien, Observatoriegaten, Solligata og Cort Adlers gate. Arkitekter for nybygget var Gudolf Blakstad og Herman Munthe-Kaas, to av pionerne innenfor den tidlige modernismen i Norge. Skolen er ett av deres hovedverk og har alle moderne skolefunksjoner, høy materialkvalitet og sober detaljering.

Oslo Handelsgymnasium var nesten ferdigstilt senhøsten 1940 og planen var at den skulle tas i bruk til skolestart høsten samme år. Slik gikk det ikke. Da tyskerne okkuperte Norge våren 1940 overtok de skolen og den ble under krigen benyttet som Wehrmachts hovedkontor og i krigens siste fase tatt i bruk av Reichkommissariatet, den sivile administrasjonen i Norge. Generalløytnant Falkenhorst og Josef Terboven holdt til i det som senere ble rektors kontor. I 1941 fikk tyskerne bygget en bombesikker bunker under skolegården tilsvarende bunkeren på KNA-hotellet tvers over gaten. Den har adkomst fra kjelleren hvor det var etablert tilfluktsrom, førstehjelpsstasjon, garderober og latriner. I dag er bunkeren museum og brukes til formidlingsformål. Skoleanlegget forteller dermed den viktige historien om den tyske okkupasjonsmaktens tilstedeværelse i hovedstaden under 2. verdenskrig.

I 1960 ble det byggemeldt en utvidelse av skolen, på fasade vest mot Solligata. Denne ble godt tilpasset den funksjonalistiske arkitekturen. I 1973 fikk skolen en ny gymsal, i hjørnet ned mot

Parkveien/Observatoriegaten. Også denne er godt tilpasset, med enkle fasader i rød tegl. skolegården er en del eldre trær og vegetasjon bevart, noen av disse og et samtidig uttrykk som slutter opp om de eldre skolebygningene. stammer sannsynligvis fra hageanlegget til Bervens løkke.

Oslos Handelsgymnasiums bygning er svært godt bevart, og har beholdt mange originale bygningselementer, som dører, trapper, gelender, veggpanel, gulv, tak, og fast interiør i klasserom og auditorium. Vinduene er skiftet, men har tilsvarende utforming som de opprinnelige. Etter 2.verdenskrig fikk skolen sin planlagte utsmykning, da Sigurd Winges frise i aulaen ble oppført. Winge vant en konkurranse om prosjektet i 1948 og i 1956 kunne kunstverket avdukes. Frisen er hovedsakelig utført i terrakotta og med denne slo Winge for alvor igjennom som kunstner. Den er i seg selv et viktig kunstverk med særlig verdi og inngår i fredningen som en sentral del av skolebygningen.

Byantikvaren vurderer kulturminneverdiene samlet sett som svært høye. Verdiene knytter seg både til den arkitekturhistoriske verdien (med høy autentisitet som en forsterkende faktor), og den skolehistoriske verdien. Bygningens krigshistoriske verdi er også svært høy, som et av de viktigste anleggene i Norge under tyskernes okkupasjon, til tross for at det ikke var bygget av dem. Eiendommen er kommunalt listeført som bevaringsverdig (Gul liste).

På 2010-tallet har Byantikvaren gjennomført en større vurdering av ulike kulturminnekategorier med tanke på å identifisere kulturminner av nasjonal verdi, altså bygninger og bygningsmiljøer som kan være aktuelle for fredning i medhold av kulturminneloven. Dette er en oppfølging av Riksantikvarens *Fredningsstrategi mot 2020 for kulturminneforvaltningen* (2015). I fredningsstrategien er det valgt ut 10 prioriterte temaer for nye fredninger. Oslo Handelsgymnasium kvalifiserer innenfor to av temaene; Forsvars- og krigshistorie og Felleskap og Demokrati (skole og universitet).

TILSTAND

Det er ikke gjennomført tilstandsvurdering av anlegget i løpet av de siste ti år. En slik vil bli utført i løpet av 2024.

EIENDOMSFORHOLD OG REGULERINGSFORHOLD

Eier: 211/212 Oslo kommune
 Navn: Oslo Handelsgymnasium
 Kommune: Oslo
 Gnr./bnr.:211/212
 Adresse: Parkveien 65 0254 Oslo

Postadresse: Oslo Kommune, Utdanningsetaten, Oslo Handelsgymnasium, PB 6127 Etterstad, 0602 Oslo

Oslo Handelsgymnasium inngår i reguleringsplanen S-1949 «Endret reguleringsplan for kvartalene mellom Drammensveien og Drammensbanen fra Leiv Eirikssons gate til Arbiens gate, Ruseløkkveien og Munkedamsveien - Ruseløkka/Hjortnes/Skillebekk, Oslo kommune», med formål «offentlig bygning».

Det har vært god dialog mellom eier og kulturminneforvaltningen gjennom fredningsprosessen og eier er positiv til fredningen.

RIKSANTIKVARENS MYNDIGHET

Myndigheten til å fatte fredningsvedtak etter kulturminneloven § 15 er delegert fra Klima- og miljøverndepartementet til Riksantikvaren, jf. forskrift om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminnelovens §2 (4).

Fredningen gjøres etter særskilte regler om saksbehandling jf. kulturminneloven § 22.

Forholdet til naturmangfoldloven

Når kulturminneforvaltningen fatter vedtak, skal det samtidig gjøres en vurdering av om vedtaket kan ha innvirkning på naturmangfoldet. Dette følger av lov 19.juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven). Lovens §§ 8-12 legges til grunn for vurderingen, jf. § 7.

Det er gjort søk i Artsdatabankens *Artskart* og Miljødirektoratets *Naturbase* for å framskaffe nødvendig kunnskap for beslutningsgrunnlaget. Søket gjaldt verdifull natur, sårbare og truede arter.

Det er ikke registrert sårbare eller truede arter i området som inngår i fredningen. Det er vurdert at fredningen ikke vil ha negative virkninger for naturmangfoldet.

PRAKTISK INFORMASJON

Kontaktinformasjon

Det er Byantikvaren i Oslo som har ansvaret for forvaltningen av fredete byggverk, anlegg og områder. Byantikvaren svarer også på spørsmål om fredningen og behandler søknader om dispensasjoner og tilskudd.

Ansvar for vedlikehold

Eier eller bruker har ansvar for vedlikehold av de fredete kulturminnene.

Økonomiske tilskudd

Det er anledning til å søke Byantikvaren om tilskudd til merkostnader som følger av krav til antikvarisk utførelse ved sikring, istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av fredete kulturminner. Private eiere eller brukere har krav på helt eller delvis vederlag til fordyrende arbeid på de fredete kulturminnene som følger av vilkår for dispensasjonen. Mer informasjon om tilskudd finnes på Riksantikvarens nettsider eller ved å kontakte Byantikvaren i Oslo.

BAKGRUNN FOR FREDNINGEN

Byantikvaren jobber med mange skolesaker og skolehistorien er viktig i etatens arbeid. Oslo Handelsgymnasium har lenge vært i Byantikvarens søkelys som et fredningsverdig anlegg, da bygget representerer store arkitektoniske og kulturhistoriske verdier. Både som skole og som et kulturminne fra krigen er anlegget viktig. Staten tok kontakt med Undervisningsbygg og opprettet en god dialog rundt en eventuell forestående fredningssak, særlig med tanke på at bygget er og kommer til å være i bruk som skole.

Samtidig pågikk arbeider i bunkeren, som lenge hadde vært museum. Det var behov for oppgradering og planer om å fornye utstillingen og lage et nytt formidlingsopplegg. Etter flere møter med Plan- og bygningsetaten ble det gitt dispensasjoner slik at man slapp å gjøre en del inngrep i bunkeren, blant annet i forhold til universell utforming. Bunkeren ble skånsomt restaurert og ny utstilling kom på plass.

Byantikvaren har også hatt god dialog med vaktmesteren på Oslo Handelsgymnasium, som har gjort rede for hvilke endringer og hva slags vedlikehold som er gjennomført de siste tiårene. Disse er også skånsomt utført og sammen med den vellykkede restaureringen av bunkeren, fremstår skolen som meget autentisk og et anlegg det er ønskelig å frede.

REDEGJØRELSE FOR SAKSGANG OG INNKOMNE BEMERKNINGER

Varselbrev om oppstart av fredning ble, i samsvar med kulturminneloven § 22 nr.1, meddelt eierne av Oslo Handelsgymnasium, samt andre berørte parter, i brev av 21.04.2021. Varselet ble også kunngjort i Aftenposten og Dagsavisen. Høringsfristen var satt til 21.03.2021 og det kom inntre merknader til varselet:

Merknad 1: Undervisningsbygg hadde ingen innvendinger til fredningen, men påpekte at det var viktig at fredningen ikke må bli til hinder for at det skal drives skole i bygningene, med alt det innebærer av drift og vedlikehold. De ønsket å involveres i fredningsprosessen for å sikre dette.

Byantikvaren anser at fredningen gjennom sin foreslåtte avgrensning og bestemmelser legger til rette til for fortsatt skoledrift på Oslo Handelsgymnasium. Dialogen med skolens ledelse og vaktmester har vært god, med flere befaringer, og vil fortsette å være det i framtiden.

Merknad 2: Bymiljøetaten hadde ingen bemerkninger til fredning av skolebygningen og skolegården innenfor tomtegrensen. De var imidlertid uenige i Byantikvarens forslag til å inkludere fortausarealet mot Parkveien, Solligata, Cort Adlers gate og Observatoriegata etter § 19.

Byantikvaren har imøtekommet dette, og tatt fortausarealet ut av det bearbejdede fredningsforslaget.

Merknad 3: Paul H. Amble var uenig i at grøntarealet på hjørnet mot Parkveien/Observatoriegata skulle inngå i fredningen. Han mente dette området fremsto, uryddig, som en SLOAP (Space left over after planning) og at det kunne utnyttes bedre, til glede for strøket.

Byantikvaren er ikke enig at dette grøntområdet ikke bør inngå i fredningen. Da skolen ble bygget, bestrebet arkitektene å bevare det grønne de kunne fra hageanlegget på Bervens løkke. Noen av de bevarte trærne er antagelig fra løkkens tid og for øvrig er det vesentlig å bevare restene av skolens grønne areal. Fredningen er ikke til hinder for at nyere gjerder og lignende kan skiftes ut med elementer som gjør seg bedre i bybildet.

Den videre behandlingen av fredningsforslaget

Byantikvaren i Oslo har 30.05.2024 bedt Dagsavisen og Aftenposten kunngjøre at fredningsforslaget er lagt ut til offentlig ettersyn i Oslo kommune, jf. kml § 22 nr. 2 første ledd.

Fredningsforslaget skal videre legges fram for bystyret før vedtak om fredning treffes, jf. kml § 22 nr. 3. Så snart perioden med offentlig ettersyn er utløpt, vil Byantikvaren oversende saken med eventuelle innkomne merknader til politisk behandling i kommunen. Høringsuttalelsene og kommunestyrets behandling vil deretter bli oversendt til Riksantikvaren. Riksantikvaren er den instans som fatter vedtak om fredning med hjemmel i kulturminneloven § 15. Det endelige vedtaket skal tinglyses.

Høringsuttalelsene til fredningsforslaget må være Byantikvaren i hende innen 1.8.2024 fra dette brevet er mottatt.

Vennlig hilsen

Ellen Hole
Byantikvar

Tove Solbakken
Antikvar